

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

म॒हाँ इन्द्रो॑ नृ॒वदा च॑र्षणि॒प्रा उ॒त द्वि॒बर्हो॑ अ॒मिनः॑ स॒होभिः॑।

अ॒स्मद्य॑ग्वावृ॒धे वी॒र्या॑यु॒रुः पृ॒थुः सु॒कृतः॑ क॒र्तृभिर्भू॑त् ॥ ६.०१९.०१

महान्- महात्मा । इन्द्रः । नृवत्- नेतृवत् । चर्षणिप्राः- मनुष्याणां कामानां पूरकः । उत- अपि च ।
द्विबर्हाः- अभ्युदयनिःश्रेयसात्मकः । अमिनः- अहिंस्यः । सहोभिः- बलैः स्थितः । अस्मद्यक्-
अस्मदभिमुखः । वीर्याय । ववृधे । उरुः- विस्तीर्णः । पृथुः- प्रथितः । कर्तृभिः- कर्मभिः । सुकृतः ।
भूत्- अभूत् ॥१॥

इन्द्र॑मे॒व धि॒षणा॑ सा॒तये॑ धा॒द्वह॑न्त॒मृष्व॑म॒जरं॑ यु॒वान॑म्।

अ॒षा॒ळहे॑न॒ शव॑सा शू॒शुवांसं॑ स॒द्यश्चि॑द्यो वा॒वृधे॑ अ॒सामि॑ ॥ ६.०१९.०२

बृहन्तम् । ऋष्वम्- महान्तम् । अजरम्- जरारहितम् । युवानम्- तरुणम् । अषाळहेन- असह्येन ।
शवसा- बलेन । शूशुवांसम्- वर्धमानम् । सद्यः- क्षणेन । चित्- एव । यः । असामि- अनल्पम् ।
ववृधे । तम् । इन्द्रमेव । धिषणा- चित्तधारणा । सातये- दैवीसम्पल्लब्धये । धात्- चित्ते
अधारयत् ॥२॥

पृ॒थू क॒रस्त्रा॑ ब॒हुला॑ ग॒भस्ती॑ अ॒स्मद्य॑क्ष॒सं मि॑मीहि॒ श्रवांसि॑।

यू॒थेव॑ प॒श्वः प॑शु॒पा द॑मू॒ना अ॒स्माँ इन्द्रा॑भ्या ववृ॒त्स्वा॒जौ ॥ ६.०१९.०३

गभस्ती- त्वद्वाह । पृथू- पृथुलौ । करस्त्रा- कर्मकर्तारौ । बहुला- प्रभूतदायकौ । अस्मद्यक्-
अस्मदभिमुखम् । श्रवांसि- श्रुतीः । सम्- सम्यक् । मिमीहि- कुरु । दमूनाः- दान्तमनाः सन् ।
पशुपाः- पशुपालकः । पश्वः- पशूनाम् । यूथेव- गणमिव । अस्मान्- नः । इन्द्र । आजौ- वृत्रैर्जनिते
युद्धे । अभ्या ववृत्स्व- अभ्यावर्तस्व ॥३॥

तं व इन्द्रं चतिनमस्य शकैरिह नूनं वाजयन्तौ हुवेम।

यथा चित्पूर्वे जरितार आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ॥ ६.०१९.०४

तम्- अमुम्। वः- त्वाम्। शकैः- शक्तैर्मरुद्भिः। चतिनम्- वृत्राणां चातकम्। नाशकम्। इन्द्रम्।
इह- अत्र। नूनम्- निश्चयेन। वाजयन्तः- बलमिच्छन्तः। हुवेम- आह्वयामः। यथा। चित्- एव।
पूर्वे- पूर्वाचार्याः। जरितारः- रसनिष्पादकाः। अनेद्याः- अनिन्द्याः। अनवद्याः- अदोषाः।
अरिष्टाः- अहिंस्याः। आसुः- अभवन्नेवं वयमपि भवेम ॥४॥

धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः।

सं जग्मिरे पथ्या३ रायौ अस्मिन्समुद्रे न सिन्धवो यादमानाः ॥ ६.०१९.०५

धृतव्रतः- स्थिरधर्मः। धनदाः- सम्पदायकः। सोमवृद्धः- रसानुभूत्याभिवृद्धः। सः- असौ। हि-
खलु। वामस्य- कल्याणस्य। वसुनः- धनस्य दाता। पुरुक्षुः- बहून्नः। समुद्रे- अण्वि। सिन्धवः-
नद्यः। यादमानाः- अभिगच्छन्त्यः। न- इव। पथ्याः- शोभनमार्गाः। रायः- सम्पदः।
अस्मिन्- एतस्मिन्निन्द्रे। सं जग्मिरे- समागताः ॥५॥

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजौ अभिभूत उग्रम्।

विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणामस्मभ्यं दा हरिवो मादयध्वै ॥ ६.०१९.०६

शूर- समर्थ। अभिभूते- शत्रूणामभिभावुक। नः- अस्मदर्थम्। शविष्ठं शवः- अतिशयबलम्।
ओजिष्ठमोजः- अतिशयतेजः। उग्रम्- उद्गूर्णम्। आ भर- आहर। हरिवः- प्राणाश्वसम्पन्न।
मानुषाणाम्- मनुष्याणाम्। विश्वा- सर्वाणि। द्युम्ना- द्युम्नानि। वृष्ण्या- वर्षकानि। अस्मभ्यम्-
नः। मादयध्वै- आनन्दाय। दाः- यच्छ ॥६॥

यस्ते मदः पृतनाषाळमृध्न इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम्।

येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः ॥ ६.०१९.०७

येन । तोकस्य तनयस्य सातौ- धर्मसन्ततिलाभनिमित्ते । जिगीवांसः- जयशीला वयम् । त्वोताः-
त्वद्रक्षिताः । मंसीमहि- स्तुमः । यः । ते- तव । मदः- हर्षः । पृतनाषाट्- शत्रुसेनाभिभविता ।
इन्द्र । तम् । शूशुवांसम्- प्रवृद्धम् । नः- अस्मभ्यम् । आ भर- आहर ॥७॥

आ नौ भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।

येन वंसाम् पृतनासु शत्रून्तवोतिभिरुत जामीरजामीन् ॥ ६.०१९.०८

येन । पृतनासु- शत्रुसेनासु । जामीरजामीन्- बन्धूनबन्धून् । शत्रून्- रिपून् । तव- ते । उतिभिः-
रक्षाभिः । वंसाम्- हनाम् । इन्द्र । तत् । वृषणम्- वर्षकम् । धनस्पृतम्- सम्पत्स्पर्शकम् ।
शूशुवांसम्- प्रवृद्धम् । सुदक्षम्- शोभनसामर्थ्योपपन्नम् । शुष्मम्- शत्रुशोषकं बलम् । नः-
अस्मभ्यम् । आ भर- आहर ॥८॥

आ ते शुष्मौ वृषभ एतु पश्चादोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।

आ विश्वतो अभि समैत्वर्याडिन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्धेह्यस्मे ॥ ६.०१९.०९

इन्द्र । ते- तव । वृषभः- वर्षकम् । शुष्मः- बलम् । पश्चात्- पश्चिमात् । आ एतु- आगच्छतु ।
उत्तरात्- उत्तरभागात् । अधरात्- दक्षिणभागात् । पुरस्तात्- पूर्वभागादागच्छतु । विश्वतः- सर्वतः ।
अर्वाङ्- अस्मदभिमुखम् । आ अभि समेतु- आभिमुख्येन समागच्छतु । अस्मे- अस्मभ्यम् ।
स्वर्वत् द्युम्नम्- स्वर्गमयं तेजः । धेहि- धारय यच्छ वा ॥९॥

नृवत् इन्द्र नृतमाभिरूती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।

ईक्षे हि वस्व उभयस्य राजन्वा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम् ॥ ६.०१९.१०

इन्द्र- ईशनाधिदेवत । ते- तव । नृतमाभिः- पौरुषैः । ऊती- रक्षणैः । नृवत्- वीर्ययुक्तम् ।
श्रोमतेभिः- श्रुतिभिः । वामम्- कल्याणं भावनम् । वंसीमहि- सम्भजेमहि । राजन्- स्वामिन् ।
उभयस्य वस्वः- ऐहिकामुष्मिकसम्पदः । ईक्षे- ईशिषे । हि- खलु । महि- महत् । स्थूरम्- स्थूलम् ।
बृहन्तम् । रत्नम् । धाः- यच्छ धारय वा ॥१०॥

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारि दिव्यं शासमिन्द्रम्।

विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम ॥ ६.०१९.११

मरुत्वन्तम्- वातवन्तं प्राणसहायम्। वृषभम्- वर्षकम्। वावृधानम्- वर्धमानम्। अकवारिम्- अकुत्सितशत्रुम्। दिव्यम्। शासम्- शासकम्। विश्वसाहम्- सर्वसहनशीलम्। उग्रम्- उद्गूर्णम्। सहोदाम्- शक्तिदम्। नूतनाय- अभिनवाय। अवसे- रक्षणाय। इन्द्रम्। इह- अत्र। तम्। हुवेम- आह्वयामः ॥११॥

जनं वज्रिन्महिं चिन्मन्यमानमेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि।

अघा हि त्वां पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु ॥ ६.०१९.१२

वज्रिन्- वज्रपाणे। येषु। अस्मि- भवामि तेषु। एभ्यः- एतेभ्यः। नृभ्यः- मनुष्येभ्यः। महि चित्- मन्यमानम्- स्वात्मानमेव महान्तं मन्यमानम्। जनम्। रन्धय- वशीकुरु। अघ- अथ। हि- खलु। त्वा- त्वाम्। पृथिव्याम्- भूमौ। शूरसातौ- शूरलब्धौ। तनये- धर्मसन्ताने निमित्ते। गोषु- धेनुषु चिद्रश्मिषु निमित्तभूतेषु। अप्सु- उदकेषु मूलशक्तिधारासु निमित्तभूतासु। हवामहे- आह्वयामः ॥१२॥

वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत्स्याम।

घ्नन्तौ वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः ॥ ६.०१९.१३

वयम्। ते- तव। पुरुहूत- बहुभिः साहाय्यायाहूत। एभिः- एतैः। सख्यैः। शत्रोः शत्रोः- प्रतिशत्रोः। उत्तरे- अधिकाः। इत्- एव। स्याम- भवेम। शूर- समर्थ। उभयानि वृत्राणि घ्नन्तः- अपां सूर्यकिरणानां वा आवारकाण्याधिभौतिकवृत्राणि मूलशक्तिधाराणां चिद्रश्मीनां वा आवारकाण्यध्यात्मवृत्राणि यज्ञेन योगेन च बाधमानाः। त्वोताः- त्वद्रक्षिताः। बृहता- महत्या। राया- सम्पदा। मदेम- हृष्याम ॥१३॥